WIKIPEDIA

Cigana lingvo

La **cigana lingvo** (ankaŭ nomata "**romaa lingvo**" laŭ la etno de romaoj[1], subgrupo de la ciganoj) apartenas al la hindarjaj lingvoj de la hindeŭropa lingva familio. Ekzistas pluraj variantoj, ĉar ciganoj vivas diaspore tra la tuta mondo kaj akceptas multajn lokajn esprimojn.

Cigana lingvo	
Romani čhib	
Parolata en	Inter ciganoj kaj sintioj
Parolantoj	4 800 000
Denaskaj parolantoj	4,8 milionoj
Skribo	latina alfabeto, cirila alfabeto, nagario
Lingvistika klasifiko	
Hindeŭropa	
Hindarja	
cigana	
Oficiala statuso	
Oficiala lingvo en	kunoficiala en Šuto Orizari, Makedonio, kaj en 79 komunumoj de Rumanio inkluzive de Budeşti, regiona lingvo de Kosovo, minoritata lingvo en Svedio kaj Finnlando
Reguligita de	Nenio
Lingva statuso	3 sendube endanĝerigita
Lingvaj kodoj	
Lingvaj kodoj	
ISO 639-2	romaní
ISO 639-3	rom
SIL	RMY
Glottolog	roma1329
Angla nomo	Romani
Franca nomo	romani
Vikipedio	

Enhavo

Nomo de la lingvo

Laŭ la malsupre nomita libro "*Kauderwelsch*"[2] [3] la denaskuloj nomas sian lingvon *romanes* aŭ *romani ĉib* [elp. rroma[n]i ʧhib/ɕib] kiu estas skribita en tre diversaj manieroj depende lingvoj; **románi czib, románi čib, románi tschib, románi tschiwi, romani tšiw, romeni tšiv, romani tscheeb, rromani čhib, romani chib, rhomani chib, romani čhib, romaji šjib, romai şib** aŭ **romanyi shib**[4]. En lingvoj kun aliaj alfabetoj ĝi estas ankoraŭ alimaniere skribata.

Ortografio

La ĉi-sekve uzata ortografio baziĝas sur la libreto "*Kauderwelsch*", sed ne ekzistas unueca ortografio por la lingvo.

Litero	Similas al	Ekzemplo	Traduko	Rimarko

č	ĉ	čor	ŝtelisto	
x	ĥ	xabé	manĝaĵo, nutraĵo	
š	ŝ	šukár	bela	En kelkaj dialektoj ĝi povas estiĝi el čh, ekz. *šib* "lingvo" (el *čhib*)
ž	ĵ	žuvlí	virino	
dž	ĝ	džilí	kanto	En kelkaj dialektoj ĝi povas ŝanĝiĝi al g, ekz. *gilí*. Sed ĝi ankaŭ povas estiĝi el g, ekz. *dživ* "greno" (el *giv*).

Gramatiko

Substantivo

La deklinaciado havas 8 kazojn kaj du genrojn (viran kaj inan). Ni rigardu ekzemple la substantivon *raklo* (knabo):

singularo:

nom.	rakl-o	knabo
vok.	rakl-eja!	knabo!
akuz.	rakl-es	knabon
dat.	rakl-es-ke	al knabo
lok.	rakl-es-te	ĉe knabo
abl.	rakl-es-tar	(direkte) de knabo
instr.	rakl-es-sa, rakl-e-ha	kun/per knabo
gen.	rakl-es-ko, rakl-es-kero	(havaĵo) de knabo

pluralo:

nom.	rakl-e	knaboj
vok.	rakl-ale!	knaboj!
akuz.	rakl-en	knabojn
dat.	rakl-en-ge	al knaboj
lok.	rakl-en-de	ĉe knaboj
abl.	rakl-en-dar	(direkte) de knaboj
instr.	rakl-en-ca	kun/per knaboj
gen.	rakl-en-go, rakl-en-gero	(havaĵo) de knaboj

Deklinaciataj estas ankaŭ la adjektivoj, pronomoj kaj numeraloj.

Verboj

Regulaj verboj uzas la saman radikon por prezenco kaj preterito, dum neregulaj verboj iom ŝanĝas ĝin. Prunteprenitaj verboj aldonas markigan silabon, kiu eĉ dependas de la dialekto.

Prezenco

La prezenco distingas tri specojn de konjugacio, nome a-grupo, e-grupo kaj prunteprenita grupo. Ĉar ne ekzistas infinitivo, kiel ekzemplo estas donita la tria persono el la verba singularo de prezenco.

La e-grupa konjugacio estu montrata per la verbo *kerel*.

Persono	Mallonga formo	Traduko	Longa formo	Traduko[L]
(me)	ker-áv	mi faras	ker-áva	mi faros
(tu)	ker-és	vi faras	ker-éha	vi faros
(vo, ov, jov)	ker-él	li faras	ker-éla	li faros
(voj, oj, joj)	ker-él	ŝi faras	ker-éla	ŝi faros
(amé, amen)	ker-ás	ni faras	ker-áha	ni faros
(tumé, tumen)	ker-én	vi faras	ker-éna	vi faros
(von, on, jon)	ker-én	ili faras	ker-éna	ili faros

- [L] Lovara dialekto

ker!	vi faru!
ker-as!	ni faru!
ker-en!	vi faru!
ma ker!	ne faru!

La a-grupa konjugacio estu montrata per la verbo *žal*.

Persono	Mallonga formo	Traduko	Longa formo	Traduko[L]
(me)	ž-av	mi iras	ž-áva	mi iros
(tu)	ž-as	vi iras	ž-áha	vi iros
(vo, ov, jov)	ž-al	li iras	ž-ála	li iros
(voj, oj, joj)	ž-al	ŝi iras	ž-ála	ŝi iros
(amé, amen)	ž-as	ni iras	ž-áha	ni iros
(tumé, tumen)	ž-an	vi iras	ž-ána	vi iros
(von, on, jon)	ž-an	ili iras	ž-ána	ili iros

Preterito

La preterito nur distingas inter propraj verboj kaj prunteprenitaj verboj. Krome dependas la preterito litero de la lasta radika konsonanto. Post -l-, -n-, -r- kaj -v- sekvas -d-, sed post -g-, -k-, -kh-, -m-, -s-, -čh- kaj -š- sekvas -l-.

Persono	Preterito de "kerél"	Traduko	Preterito de "pučhel"	Traduko
(me)	ker-d-ém	mi faris	pučh-l-ém	mi demandis
(tu)	ker-d-án	vi faris	pučh-l-án	mi demandis
(vo, ov, jov)	ker-d-ás	li faris	pučh-l-ás	li demandis

(voj, oj, joj)	ker-d-ás	ŝi faris	pučh-l-ás	ŝi demandis
(amé, amen)	ker-d-ám	ni faris	pučh-l-ám	ni demandis
(tumé, tumen)	ker-d-én	vi faris	pučh-l-én	vi demandis
(von, on, jon)	ker-d-é	ili faris	pučh-l-é	ili demandis

Vortotrezoro

La vortotrezoro konsistas el du partoj, nome vortoj, kiuj parencas al vortoj en aliaj hindiaj lingvoj, kaj vortoj el diversaj lingvoj, kies teritorioj estis tramigritaj de la ciganoj.

Jen ankoraŭ kelkaj ciganaj vortoj

Vorto	Senco	De kie
ha	jes	
na	ne	Hindia
jekh	unu	Hindia
duj	du	Hindia
trin	tri	Hindia
štar	kvar	Hindia
panč	kvin	Hindia
šov	ses	Hindia
efta	sep	Greka
oxto [oĥto]	ok	Greka
enja	naŭ	Greka
deš	dek	Hindia
dad	patro	Persa
daj, **dej**	patrino	Persa
phral	frato	Hindia
phen	fratino	Hindia
čhavo	infano	Hindia
šukar	bela	Hindia
kaj	kie; ke	Hindia
the	kaj	
abo	aŭ	

Literaturo

(pola) Izabela Jaśkowiak, Paweł Lechowski, *Rozmówki romskie. Romane wakeribena* (Ciganaj konversacioj), Romskie Stowarzyszenie Oświatowe Harangos (Cigana Kleriga Asocio Harangos), Kraków 2008, p. 71

(pola) *Baba Jaga*. Jan Mirga, Baśnie (Fabloj), Obrazy (Fotoj), Małgorzata Mirga-Tas, Marta Kotlarska, Romskie Stowarzyszenie Oświatowe Harangos i Muzeum Okręgowe w Tarnowie, Kraków 2010 ISBN 978-83-85988-97-7 Teksto en la pola kaj cigana.

(japana) *Lingvopolitiko de malplimulto dise loĝanta en multaj ŝtatoj*, Eld. Miura Nobutaka & Kasuya Keïsuke, 2000.

Vidu ankaŭ

Marcel Couthiade ('Rromani'-skribo, lingvo kaj kulturo)

Ciganoj

Sintioj

Gadĵo

Ederlezi (kanto)

Eksteraj ligiloj

Gelem, Gelen (http://www.unionromani.org/gelem.htm): cigana himno

Referencoj

1. ↑ **Noto** : Multaj nuntempe uzas la vorton "romaoj" (kaj ties diversajn nacilingvajn formojn) ankaŭ kiel sinonimon de la pli ĝenerala nomo "ciganoj". La Internacia Romaa Unio opinias, ke la diversaj nacilingvaj terminoj similaj al "ciganoj" estas pejorativaj, kaj uzas tial anstataŭe "romaoj", tiel inkluzivante ankaŭ sintiojn kaj kaleojn en la signifon de "romaoj".
2. ↑ (germana) Kauderwelsch, Band 177, Romani Wort für Wort, ISBN 3-89416-356-9
3. ↑ Noto pri lingva diskriminacio de romaoj en la libro (itala) *Rom genti libere* : "Romanès : un idiomo ignoto, *un linguaggio volutamente artefatto*, una lingua furbesca"
4. ↑ (de) Marcel Courthiade, *Wer hat Angst vor der Rroma? (https://www.academia.edu/keypass/SG5aSzExYjluYnord0pMa0ZvbWpGL2QxYUJra0ZmZ3p6MzJiNytKejQyMD0tLURlbm5ISDdYOXpiTk9DU0hFNVoxMFE9PQ==--6a1f55cd36f08404dd6756b013d36386c6e5b7b7/t/JD4o-NQjvjTP-bvVTEs/resource/work/5503396/Wer_hat_Angst_vor_der_Sprache_der_Rroma?email_work_card=view-paper),* p. 22, Academie.edu